

Forord

Evaluering er en handling: Nogen evaluerer nogen eller noget, med et specifikt formål, i en bestemt kontekst. En evalueringshandling har vigtige konsekvenser for de involverede, og den er typisk institutionaliseret og underlagt regler, normer og traditioner. Der er nemlig forskel på evaluering og vurdering. Vurderinger foretager vi hele tiden i vores hverdag – vi har bevidste og ubevidste holdninger til alt muligt.

Evaluering er i mange tilfælde nyttig og god; evaluering kan være et redskab til at gøre status på egen eller andres læringsprocesser og være et udgangspunkt for at definere nye pejlemærker og mål. Den kan være den systematiske refleksion over egen undervisning. Men evaluering kan også være skadelig. Måske kan evaluering være skadelig for den enkeltes udvikling og selvværd. Eller måske kan evaluering være skadelig i kraft af at den skaber fokus om det der evalueres, og samtidig fjerner fokus fra det der ikke evalueres, men alligevel er vigtigt.

Evaluering er en social praksis, som præger store dele af vores samfund i dag. Hvem kan komme uden om evaluering på arbejdsmarkedet og i uddannelsessystemet, i dagpengesystemet eller som kunde i butikker og ved service? Den neoliberale økonomi, konkurrencestaten og new public management er over os. Evaluering er en særlig, regelstyret og betydningsfuld social praksis, en praksis der involverer magt. Den der evaluerer, udøver magt over den eller det der bliver evalueret.

Evaluering hører ikke kun vore dage til; specielt i de større uddannelsessystemer har der altid været brug for en eller anden form for evaluering når man (fx staten eller læreren) skulle danne sig en ide om hvordan det gik med læringen.

Sprogfagene er frugtbare områder hvor der kan udfolde sig uhyre mange forskellige former for evaluering fordi udvikling af kommunikativ og interkulturel kompetence er sådan en kompleks størrelse. Sprogforum har haft flere temanumre om evaluering og test, et i 1998 (nr. 11), et i 2002 (nr. 23) og et i 2011 (nr. 52). Det nuværende nummer sætter igen fokus på evaluering. Nogle af artiklerne kom-

mer med bud på og erfaringer med hvordan kompetencerne kan evalueres, andre byder ind med problemstillinger og kritiske perspektiver på evalueringspraksis. Artiklerne handler i overvejende grad om evaluering i den betydning der ligger i det engelske *assessment*, dvs. evaluering af de(n) enkelte lærendes læring (hvorimod *evaluation* er et overbegreb der også omfatter evaluering af hele programmer og uddannelser). Herudover har man begrebet “test”, der refererer til en formel, standardiseret procedure, der ofte er udført under tidsbegrænsning med fokus på summativ evaluering og på et eller flere aspekter af sprogfærdigheden. Nationale test, som fx folkeskolens afgangsprøver i fremmedsprogene, er eksempler på dette.

Det er vigtigt at være opmærksom på de kort- og langsigtede konsekvenser af evaluering og test. Allerede for 20 år siden påpegede Elana Shohamy (2002: 33) her i Sprogforum at evaluering i form af sprogtest ofte indføres med et politisk formål, og at testpolitik således må betragtes som *de facto*-politik. Shohamy argumenterede for nødvendigheden af at demokratisere evalueringspraksisser, og for at have et særligt vågent øje på brugen af sprogtest, som jo kan være *high-stakes*, dvs. have betydelige konsekvenser for den enkelte i forbindelse med fx adgangskrav til uddannelser, ansættelsesbetingelser, statsborgerskab m.v.

Der er et væld af begreber og distinktioner inden for evalueringsfeltet, og her vil vi blot referere til enkelte af dem og reflektere kort over magtens betydning i hvert tilfælde. De første punkter handler om den større kontekst:

Hvilket land har vi med at gøre? I det følgende antager vi at landet er Danmark, men under alle omstændigheder er det klart at landets udenrigspolitik og sprogpolitik, samt dets placering midt i verdens sproglige hierarkier har en betydning: Hvorfor er der næsten ingen undervisning (og evaluering) i polsk i Danmark? For ikke at tale om russisk?

Hvilken institution har vi med at gøre? Er det en offentlig eller en privat institution? Hvilke frihedsgrader har man i forbindelse med evaluering?

Hvilket uddannelsesstrin? Hvor tidligt og hvor kraftigt sætter man ind med evaluering? Startes der i vuggestuen? Er der brobygning fra det ene uddannelsesstrin til det andet, i relation til udformning og brug af evalueringer?

Hvem er det der evaluerer? Er det læreren, eller den lærende selv, eller de medstuderende? Eller bruges der et digitalt hjælpemiddel hvor store dele af evalueringsprocessen er usynlig for alle parter?

Hvem evalueres: enkeltindivider eller grupper? Er evalueringen

en topersoners relation mellem én lærer og én elev, eller er den en flerpersoners relation mellem lærere/censorer og flere studerende?

Hvad evalueres? Er der tale om testning af læringsresultat (*outcome*), eller er der tale om en bredere evaluering af – individuelle eller kollektive – færdigheder, processer og refleksioner? Det sidste kaldes undertiden “alternativ evaluering” og kan tage form af evaluering af projektarbejde, feedback på præsentationer, seminarer om praktikrapporter, undervisningsobservationer, portfolioer m.v. En almindelig skelnen er også mellem formativ, summativ og diagnostisk evaluering.

Hvilke kriterier inddrages? Hvad evalueres, og hvad evalueres ikke? Hvilke dele af faget eller uddannelsen falder inden for evalueringshorisonten, og hvilke falder uden for – og er måske en del af det man kalder “den skjulte læreplan”, dvs. det man lærer uden at blive gjort opmærksom på det.

Og sidst, men ikke mindst: Hvilke konsekvenser kan evalueringen få både på mikro- og makroniveau? Her melder sig de politiske spørgsmål om hvilke prøver/test der er udset til at være *high-stakes*, og reglerne for hvordan uddannelsesinstitutionen administrerer disse (censorer, klager m.m.). Men evaluering kan også have store konsekvenser for den lærende og undervisningen som helhed, især hvis sprogsprøven ikke er i tråd med den øvrige undervisning. Begreber som “teach to the test” og “negativ washback” omhandler dette forhold.

Nummeret starter med en kronik af Bergthóra Kristjánsdóttir: *En flygtning er en flygtning er en flygtning*. Forfatteren diskuterer den statslige danske uddannelsespolitik for flygtningeelever i folkeskolen med særligt henblik på de to særlove om henholdsvis “visse udenlandske børn og unge” (2016, på baggrund af de mange der flygtede fra Syrien) og “særlige grundskoler for børn og unge, der er fordrevet fra Ukraine” (2022). Hun pointerer at flygtningebegrebet er flertydigt, og at identiteten som flygtning er et produkt af konkret dansk historisk og politisk identitetspolitik, der opretholder hierarkiske magtrelationer til at forskelsbehandle forskellige kategorier af flygtninge.

Efter kronikken følger nummerets syv temaartikler.

I artiklen *Sprogevaluering: Begrebets historie og dimensioner* kortlægger Dea Jespersen sprogevalueringens begreb i alle dets dimensioner. Med udgangspunkt i et litteraturreview gennemgår og diskuterer artiklen de aktuelle teoretiske forståelser af begrebet “sprogevaluering” og andre beslægtede begreber, og den giver et indblik i de pro-

blemstillinger, som forskning i sprogevaluering har beskæftiget sig med og er optaget af.

I artiklen *Bottom-up-implementering af Den Fælles Europæiske Referenceramme for Sprog i Danmark* redegør Slobodanka Dimova og Joyce Kling for den rolle, som Den Fælles Europæiske Referenceramme for Sprog: Læring, Undervisning og Evaluering (Common European Framework of Reference for Languages, CEFR) spiller for fremmedsprogundervisning og evaluering i Danmark. De undersøger, hvordan CEFR kan gøres brugbar og meningsfuld for fremmedsproglærere på tværs af sprog og uddannelsesniveauer. CEFR har mødt heftig kritik i Danmark, og kritikken har siden da påvirket dens reception og implementering i det danske uddannelsessystem, hvorfor Danmark halter bagud i forhold til anvendelsen af CEFR sammenlignet med de andre skandinaviske lande. På baggrund af resultaterne fra projektet *Lærernes litteracitet i sprogtestning og evaluering (LiSE)* i perioden 2020-2022 argumenterer forfatterne for, at CEFR kan være til gavn for sprogevaluering og feedback, især i forbindelse med performancebaserede tasks, hvis rammen bruges som et værktøj i den eksisterende evalueringspraksis. Til dette formål skal CEFR lokaliseres, dvs. tilpasses den danske kontekst, ved at identificere relevante deskriptorer og forbinde dem til de nuværende kompetencemål for sprog i de danske læreplaner/faghæfter.

I artiklen *En sprogforsker på skulderen – om aktionsforskning som katalysator for selvevaluering og sproglig bevidsthed* beskriver Camilla Franziska Hansen, Sebastian Becher, Ole Christian Hansen og Karen Margrethe Aarøe et aktionsforskningsprojekt om sproglig bevidsthed i det tyske mindretals børnehaver. Aktionsforskningen indeholder selvevaluerende elementer, og disse blev i projektet brugt til fremdriften af en sproglig bevidsthed hos de deltagende pædagoger med målet om en forandret og mere reflektiv sprogpædagogisk praksis.

I artiklen *Hvad gør Google Translate ved evalueringspraksis?* beskriver Danièle Eychenne hvordan sproglærere i grundskole og ungdomsuddannelser forholder sig til elevernes brug af oversættelsesmaskiner som Google Translate (GT). Nogle prøver at komme uden om GT ved forskellige benspænd, fx krav om brug af blyant og papir, nogle går i dialog med eleverne om fordele og ulemper ved GT. Eychenne fremhæver at efterhånden som vi bevæger os længere ind i den digitale tidsalder, og oversættelsesmaskinerne løbende forbedres, kan sproglærere ikke tillade sig at overse de konsekvenser som disse effektive værktøjer kan have i forhold til elevernes skriftlige produktion. Kan udviklingen føre til et paradigmeskift i den måde vi vurderer skriftlige produktioner på?

I artiklen *Lærerkognition i sprogevaluering* redegør Slobodanka Dimova og Joyce Kling for resultaterne fra projektet *Læreres litteracitet i sprogtestning og evaluering (LiSE)* (2020-2022) som sigter mod at skabe rammer for et nationalt kompetenceløft af lærere samt en fremtidssikring af uddannelsen af sproglærere i Danmark vedrørende sprogtestning og evaluering. Som en del af projektet undersøger forfatterne den kognitive dimension af sprogevaluering, dvs. hvad fremmedsproglærerne ved, tror og tænker om sprogevaluering, og hvordan deres viden, følelser og overbevisninger vedrørende evaluering påvirker deres evalueringspraksis i klasselokalet. Forfatterne tager udgangspunkt i en indholdsanalyse af 29 interview med fremmedsproglærere på tværs af sprog og uddannelsesniveauer. Først præsenterer de et kort resumé af forskningen om lærerkognition. Derefter identificerer de de temaer der kom frem i interviewene, for til sidst at diskutere nøgleområder for udvikling af sproglæreres viden om sprogprøver og evaluering.

Lea Beliaeva Bander gør i sin artikel *Løbende evaluering – et redskab til at øge motivation og kursistansvar* rede for hvordan man har udviklet forskellige former for løbende evaluering på kurserne i dansk sprog på sprogskolen Institut Nördic i Barcelona. Udviklingen skete i forbindelse med overgang fra fysisk undervisning med afsluttende eksamener til (pga. af coronaepidemien) onlineundervisning med behov for en ny evalueringspraksis der bl.a. omfattede aktiv deltagelse, herunder hjemmearbejde fra uge til uge og et klassefremmøde på min. 70 %. Artiklen fortæller også om en spørgeskemaundersøgelse blandt kursisterne om hvordan de vurderede denne nye evalueringspraksis, og de fremhævede generelt at evalueringsformen styrkede deres motivation og medansvar for egen læring.

I artiklen *Sprogforståelser og sproglig evaluering i daginstitutioner* giver Lars Holm og Annegrethe Ahrenkiel en kritiske analyse af de sprogforståelser og antagelser om børns sproglige udvikling, der træder frem i sproglige evalueringsredskaber, der bruges på daginstitutionsområdet. Forfatterne sætter spørgsmålstejn ved om der er en sammenhæng mellem det som sprogevalueringsredskaber belyser, og børns reelle måde at bruge sprog på.

På Sprogforums Åbne sider finder læseren to artikler og én anmeldelse.

I artiklen *Digitale teknologier i grundskolens fremmedsprogundervisning* undersøger Mette Vedsgaard Christensen, Juljana Gjata Hjorth Jacobsen, Nanna Jørgensen og Ida Gyde Hansen digitale teknologiers rolle og betydning for fremmedsproglæring i en undervisningskontekst og giver et konkret bud på hvordan lærere kan inddrage,

begrunde og udvikle sprogundervisningen med digitale teknologier. Artiklen tager afsæt i et toårigt udviklingsprojekt om digitale teknologier i grundskolens fremmedsprogsundervisning gennemført af forskere fra Læreruddannelsen i Aarhus, VIA UC og fremmedsproglærere på fire skoler.

Hvilke sprog ønsker studerende ved de danske universiteter at kunne og ud fra hvilke rationaler? Og hvordan mener de at deres universitet kan støtte op om deres sproglæringsproces? Dette undersøger Kamilla Kraft, Sanne Larsen og Anne Holmen i deres artikel *Sprog som tillægskompetence: Hvilke sprog og hvorfor?* Artiklen sætter fokus på hvordan fremmedsprogskompetencer kan opbygges som del af de studerendes samlede faglige kompetencer i forbindelse med deres studier.

I anmeldelsen af *FLUGT – Refugee Museum of Denmark* beskriver Bergthóra Kristjánsdóttir, hvordan museet bidrager til en forståelse af forskellene i situation og vilkår for flygtninge i henholdsvis Oksbøllejren efter Anden Verdenskrig og flygtninge i dag med fokus på sproglige krav, forventninger og muligheder. Anmeldelsen påpeger hvordan museet herigennem tydeliggør relationen mellem integrationspolitik og rammerne for undervisning i dansk som andetsprog.

God læselyst!

Redaktionen

Litteratur

Shohamy, E. (2002). Demokratiske og udemokratiske dimensioner i evaluering. *Sprogforum*, 23, 31-36. Temanummer om Evaluering.